

בבא מציעא לב

משה שווערד

1. רמב"ן על בבא מציעא דף לב/א

יכול אמר לו אביו אל תחזיר וכו'. מצאתי לרבתינו הצרפתיים ז"ל בתוספות איכא דקשיא ליה פשיטא שלא ישמע לו שהרי אין לו לאביו כבוד אם לא יחזיר ואין בו עשה כלל דנדחי לא תעשה, [1] ויש לומר דהכי פירושה אל תחזיר אלא עסוק בכבודי דאיכא עשה ע"כ, וכן כתבתי אני במס' יבמות פרק ראשון (ו' א'):

2. שערים מצויינים בהלכה

משנה א"ל אביו היטמא וכו'. כתב בחי' הריטב"א לעיל (הישנות, לא. ד"ה לדבר) דליכא הכא אלא חד עשה, אבל כי איכא תרי ודאי ישמע לו וידחה טומאה דאיכא עשה ולא תעשה, עי"ש. אבל עי' בתוס' במס' יבמות (כ: ד"ה אמר) דשני מ"ע אין דוחים מ"ע ול"ת. ובמלא הרועים (ערך עדלית – ה) הוכיח כהתוס' מהגמ' בסמוך, ואמאי האי עשה והאי לא תעשה ועשה, ולא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה, והקשה הא בכיבוד אב יש תרי מ"ע, כבוד את אביך וגו', ואיש אמו ואביו תיראו, אלא מוכח דתרי עשה נמי לא דחי עשה ול"ת. ועי' בשד"ח (מערי' ע כלל מג ד"ה ויכא) דאינו כל כך ראייה, דמצות כיבוד ומצות מורא הן מצות חלוקות.

3. ילקוט שמעוני מלכים א - פרק כא - המשך רמז רכא

כרם היה לנבות היזרעאלי. כתיב כבוד את ה' מהונך ממה שחנך שאם היה קולך נאה עבור לפני התיבה. חייא בן אחותו של ר' אלעזר הקפר היה קולו נאה והיה אומר לו חייא בני עמוד וכבוד את ה' ממה שחנך. נבות היה קולו נאה והיה עולה לירושלים והיו כל ישראל מתכנסין לשמוע את קולו, פעם אחת לא עלה והעידו עליו בני בליעל ואבד מן העולם מי גרם לו על ידי שלא לירושלים בראייה לכבוד את הקב"ה ממה שחננו למה שכבר אמרה תורה ולא יחמוד איש את ארצך אימתי בעלותך:

4. תוספות מסכת בבא מציעא דף לב עמוד א ד"ה כבוד את

כבוד את ה' מהונך - הא דנקט קרא דדברי קבלה ולא נקט קרא דאיש אמו ואביו תיראו וכתיב את ה' אלהיך תירא [1] משום דניחא ליה לאתויי קרא דכבוד.

• מהר"ץ חיות מסכת בבא מציעא דף לב עמוד א

תוס' ד"ה כבוד הא דלא נקט גז"ש דתירא תירא. נ"ב לכאורה קשה הרי קי"ל אין אדם דן גז"ש אא"כ קבלה מרבו ודלמא לא היתה גז"ש זאת מקובלת ועי' שבת (צג ע"א) תוס' ד"ה גז"ש לא גמר דהיה להם בקבלה מנין כל גז"ש שבתורה ע"ש ואולם ע"פ דברי הרמב"ן בהשגותיו לס' המצות שורש שני יתבאר לנכון דאין הפירוש דפרטי גז"ש צריכים להיות מקובל דא"כ אין מקום לכמה סוגיות הש"ס דמקשה נילף מגז"ש ממקום אחר משום דהא עדיף דדמי ליה חולין (פה ע"א) וכדומה אלא ודאי כלל הדבר היה מקובל אצלם כמו התם בחולין היה מקובל אצלם דשחיטה שאינה ראויה ילפינן משחיטה אבל מאיזו שחיטה אם משחוטי חוץ או משחיטת חולין זה נמסר לחכמים עכ"ל הרמב"ן וכן

כוונת התוס' ג"כ כאן דהיתה הגז"ש מקובלת אצלם דילפינן כבוד אב ואם מכבוד המקום א"כ נילף תירא תירא ג"כ כיבוד אב ואם מכבוד המקום זאת הוא כוונת התוס' ...

5. גליוני הש"ס מסכת בבא מציעא דף לב עמוד א

שם תוד"ה כבד כ' הא דנקט קרא דדברי קבלה ולא נקט קרא דאיש אמו ואביו תיראו כו' משום דניחא לי' לאתויי קרא דכיבוד, נ"ב [2] י"ל עוד הסברה יותר עפ"י רמב"ן עה"ת פ' יתרו דטעמא דעדל"ת משום דעשה עבודה מאהבה ול"ת עבודה מיראה ועבודה מאהבה עדיף ע"ש א"כ יראת אב ואם נהי דאיתקש ליראת המקום מ"מ כל שענינו יראה אין בכחו לדחות ל"ת כיון דתרוייהו ענינם יראה ומאי אולמי' כו' וע"כ הוצרך לאתויי קרא דכיבוד:

6. תוספות רא"ש על בבא מציעא דף לב/א

וכתיב כבד את ה' מהונך. הוה מצי למימר דלענין מורא ומברך הוקש דכתיב את ה' אלהיך תירא וכתוב איש אמו ואביו תיראו וכתוב נוקב שם השם יומת וכתוב ומקלל אביו ואמו מות יומת ולא היה צריך לאתויי דברי קבלה, [3] **אלא ניחא ליה למינקט מצות כבוד שהיא עקר המצוה:**

7. שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף לב עמוד א

וזה לשון הריטב"א: ... והא דלא נקיט הקישא דכבודם מדכתיב את ה' אלהיך תירא וכתוב איש אמו ואביו תיראו ששניהם בתורה ונקט אינך קראי שהאחד מהם דברי קבלה. [4] משום דעיקר המצוה בכבוד נאמרת בעשרת הדברות וההיא דשייכא טפי כשאמר לו אל תחזיר לעסוק בכבודו להאכילו ולהשקותו וכיוצא בו. עד כאן:

8. שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף לב עמוד א

הילכך יציית ליה **קמשמע לן. דלא ישמע ליה.** משמע דהכי פירושו יציית ליה וחייב לעשות מצות אביו שאומר לו הטמא או אל תחזיר. **והקשה הר"י איש ירושלים וכי משום דהוקש לכבוד המקום יהא עדיף מכבוד המקום.** [1] ונראה לומר יציית ליה אם ירצה משום דהוקש. קמשמע לן דבזה אל ישמע לו. תוספות חיצוניות:

[2] וזה לשון הריטב"א: סלקא דעתך אמינא הואיל והוקש כבודו לכבוד המקום. הקשו בתוספות משום דהוקש לכבוד המקום אמאי עדיף מיניה דלידחי ליה. ויש שתייצו מפני שהפריז בכיבוד אב ואם יותר מכבודו כמו שאמר בירושלמי גדול שנאמר בכיבוד אביו מכבוד המקום דאלו בכבוד המקום כתיב כבד את ה' מהונך ממה שחננך ואלו באביו וכו'. ואפילו למאן דאמר משל אב בפרק קמא דקידושין התם כשיש לאב אבל כשאין לו לאב יש לו לכבודו משלו ואף על פי שלא חנן לו השם כלום.

9. קובץ הערות - סימן ח

(ה' ע"ב) יכול אמר לו אביו אל תחזיר אבידה אלא עסוק בכבודי ישמע לו, ת"ל אני ה':
ופריך בגמ' [ב"מ ל"ב ע"א] פשיטא - אין עשה דכיבוד דוחה ל"ת ועשה דאבידה. וקשה דהא איצטריך קרא היכא שכבר היה עסוק בכיבוד אב ואח"כ נזדמנה האבידה, דעוסק במצוה קלה פטור ממצוה חמורה. וי"ל דכיון דבאבידה איכא ל"ת, אינו נפטר משום עוסק במצוה אלא ממצות עשה ולא מל"ת. ואכתי קשה, דמ"מ כיון דמהעשה מיהא נפטר משום עוסק במצוה ותו ליכא אלא ל"ת גרידא, אפשר לדחותה מפני מ"ע דכיבוד. ולפי מ"ש תוס' בקידושין (ל"ד ע"א סוד"ה מעקה) דל"ת שיש עמה עשה גם הל"ת חמירא ואינה נדחית מפני עשה, אתי שפיר. אבל דבריהם בזה אינן מוסכמין. ועוד לפי מ"ש הרמב"ן וריטב"א בקידושין שם, דאילו היו נשים פטורות מעשה דאבידה, לא היו חייבות ג"כ בשביל הל"ת, דהל"ת תלויה בעשה עיי"ש, וה"נ כיון דנפטר מהעשה משום עוסק במצוה, ממילא ליכא גם ל"ת. וכזה צ"ל בצדקה, דאיכא תרתי ל"ת - לא תאמץ ולא חקפוץ מ"מ העוסק במצוה פטור למיחב ריפתא לעניא, והיינו משום דהל"ת חלוין בעשה, וכיון דפטור מהעשה ליכא ל"ת. ולדברי הרמב"ן קשה עוד, משילוח הקן, דאי לאו קרא הו"א דעשה דמצורע דחי עשה דשילוח משום דגדול השלום, ומ"מ אינו דוחה ל"ת ועשה - עיי"ש בס"פ שילוח הקן [חולין קמ"א ע"א] - ולדעת הרמב"ן, כיון דהעשה נדחית תו ליכא ל"ת, כמבואר שם בדבריו, דגם בעשה דשילוח, הל"ת תלויה בעשה לענין נשים. ושם י"ל דאף דלענין נשים, הפטורות מהעשה פטורות ממילא גם מל"ת, מ"מ לענין דחיה אינו כן, דאף דהעשה נדחית מ"מ הל"ת אינה נדחית:

10. שערים מצויינים בהלכה

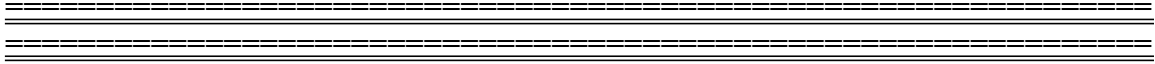
והנה ברשב"א כתב, שאין עיקר כיבוד אלא במה שיש לו הנאה, אבל א"ל לעשות דבר שאין לו בה הנאה של כלום אין זה כבוד שנצטוו עליה, "וכבוד כזה אין בו מ"ע של תורה שידחה אפילו לאו גרידא". ועי' בביאור הגר"א (יו"ד סי' רמ ס"ק לו) שמשמע מהרשב"א שדוקא לענין שאינו יכול לרחות הלאו, וכונתו דאיה"נ עדיין יש בזה מ"ע. ומדברי הגר"א שם משמע שבשו"ת מהרי"ק (סי' קסו) המובא בקצרה ברמ"א (שם סכ"ה) חולק ע"ז, שפסק שא"צ הבן לשמוע לאביו כשמוחה בענין שידוכים, כיון שהוא מילתא דלא שייך האב בגויה, ואין בזה לא משום כבוד ולא משום מורא. וכן פסק בשו"ת מהר"ם מלובלין (סי')

11. שערים מצויינים בהלכה

מצוה מה"ת לפרוק. עי' בחפץ חיים עה"ת (פ' משפטים) שהאריך שיש לכל אחד לעזור לראש הישיבה שנושא בעול הישיבה להוריד ממנו העול, עי"ש דבריו הנעימים, דכש"כ הוא מדין פריקה.

12. נימוקי יוסף מסכת בבא מציעא דף יז עמוד ב

לפרוק בחנם. [1] איכא מ"ד דדוקא בשאינו בטל מן הסלע אבל היה בטל נותן לו כפועל דלא עדיף מאבידה וקרי כאן אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם אלא בבטל קא אמרינן דהוי בחנם ולפי זה טעינה בשכר אפילו באדם בטל [2] ואינו מחזור בעיני הרב רבינו נסים בר ראובן דכיון דאיכא בפריקה צער בעלי חיים אפילו בטל מן הסלע חייב בחנם אבל טעינה היא כשאר אבידה דבשכר כל שלא היה בטל אבל אם בטל בחנם והא דאמרינן לקמן בפריקה דכי לא עביד מרה בהדיה בשכר משום קנס הוא דנוטל שכר ממרה כיון דלא מסייע בפריקת בהמתו:

13. שערים מצויינים בהלכה

דף לב: מדברי שניהם נלמד צער בעלי חיים דאורייתא. מהיכא ילפינן דהוי דאורייתא, הנה בחי' הריטב"א (החדשות) כתב שהוא הלמ"מ. אבל בשטמ"ק הביא בשם הראב"ד, דאפשר דילפינן לה מלאו דחסימה. וכ"ה בספר ההשלמה כאן. וכ"כ במאירי.

הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פי"ז) כתב דהוא דאורייתא מהא דאמר המלאך לבלעם (בלק כב-לב) "על מה הכית את אתונך". וכ"כ בספר

ידעינן ליה). וכ"מ בחרדים (פ"ד מ"ע התלויות
בושט) דילפינן מן "והלכת בדרכיו" מה הוא
רחום כו', וכתוב בו "ורחמיו על כל מעשיו".

14. שערים מצויינים בהלכה

צער בעלי חיים. ע"י בשועה"ר (דיני צעב"ח,
ס"ג) דמשום צעב"ח לא חייבה תורה
אלא להטריח גופו אבל לא להפסיד ממנו,
[וכע"ז בח"י חת"ס (שבת קנ"ד: ד"ה קסבר) דמשום
הפסד ממון ליכא משום צעב"ח. וע"י בסמוך (ד"ה
והנה) בשם הטו"ז. וע"ע בסמוך (ד"ה וכתב) במקום
ריוח ממון], ולכן אינו מחויב להאכיל בהמת
חבירו או של הפקר, [וז"ל החת"ס (יו"ד סי' שיח
ד"ה והנה להציל) וכי מוטל עליו צערן ורעבונם של
כל חיתו יער וכו', וע"י בדברות משה סי' ל ענף ב],
ומ"מ נכון להשליך חתיכה קטנה לפני כלב כו'.

15. נימוקי יוסף מסכת בבא מציעא דף יז עמוד ב

משום צער בעלי חיים. פסקו הגאונים ז"ל ורב אלפס ז"ל כרבא דאמר צער בעלי חיים דאורייתא והכי מוכח
בפרק מפנין (דף קכח ב) דשרינן בטול כלי מהיכנו דרבנן משום צער בעלי חיים דאורייתא ומיהו דוקא בצער
גדול אבל צער מועט לא דתנן בפרק משילין (דף לז א) גבי אותו ואת בנו שנפלו לבור דלא שרינן ליה להעלותו
אלא יעשה לו פרנסה במקומו דלאו צער הוא כולי האי ואי תימא וכיון דצער בע"ח דאורייתא זקן ואינה לפי
כבודו למה אינו פורק [1] ותירץ הרמב"ן ז"ל דעשה דכבוד תורה עדיף וזה לא מחוור בעיני הרנב"ר ז"ל
דזקן לאו [דוקא] קנה חכמה [לבד] קא אמרינן דה"ה למכובד דאמרינן כל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי
וכדעת הרמב"ם ז"ל בפרק י"א מהלכות גזילה ואבידה [2] אלא הכא כיון דצער בעלי חיים הותר לתשמישן
של בני אדם כל שכן לכבודם בשב ואל תעשה דגדול כבוד הבריות:

16. ספר מנחת חינוך - מצוה פ - אות ח

והנה סברת הש"ס, דאף דצער בעלי חיים דאורייתא, מ"מ לכוף יצרו עדיף, נוכל להטעים על פי סברת
הנמוקי יוסף שהבאתי לעיל [אות ג'], דצער בעלי חיים הותר לצורך בני אדם, ואם לצורך הגוף הותר כל
שכן לצורך הנפש, ומותר לצער אפילו בקום ועשה, ומכל שכן בשב ואל תעשה.

17. שו"ע אה"ע סימן ה

(יד) אסור לומר לעובד כוכבים לסרס בהמה שלנו. ... כל דבר הצריך לרפואה או לשאר דברים, לית ביה
משום איסור צער בעלי חיים (איסור והיתר הארוך סימן נ"ט). ולכן מותר למרוט נוצות מאווזות חיות, וליכא
למיחש משום צער בעלי חיים (מהרא"י סי' ק"ס). ומ"מ העולם נמנעים דהוי אכזריות:

18. תוספות רא"ש על בבא מציעא דף לב/ב

צער בעלי חיים דאורייתא. והא דעוקרין על המלכים, משום דגדול כבוד המלך, מידי דהוה אבל תשחית
דלא חיישי' לכבוד המלך:

19. חדושי הרמב"ן על מסכת בבא מציעא דף לב/ב

הא דתניא מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו. נראה לי דלאו בשונא דקרא משתעי, דקרא הא אוקימנא בפ'
ערבי פסחים (קי"ג ב') דחזא ביה איהו לחודיה דבר ערוה ומצוה לשנאתו ולמה יכוף את יצרו, [1] אלא

בשונא דעלמא קאי דעביד ביה איסורא כי סני ליה ולפיכך חכמים מזהירין אותו שיכוף את יצרו, אבל בשונא שדבר בו הכתוב אדרבה מצוה להקדים אוהב שהוא אוהב לשמים ולבריות:

20. תוספות רא"ש על בבא מציעא דף לב/ב

לכוף יצרו עדיף. ואע"ג דאיירי קרא בשונא מחמת דבר עבירה שיש בו כדאמרי' בערבי פסחים, [2] מ"מ שייך כאן כפיפת יצר דכיון שהוא שונאו גם חברו שונאו כדכתיב כמים הפנים לפנים וגו' ומתוך כך באין לידי שגאה גמורה:

21. משנת רב אהרן [ח"א ע' רכ"ב]

וכן ביהוא אמרו חז"ל (עיני רש"י שם) - על הקרא (הושע א', ד') "ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא", שנתבע בית אחאב, אף שהיה תקון גדול מאד ונצטווה ע"פ נביא, וגם נעקרה ע"י מישראל, אך כיון דלא היה נקי לגמרי, שהשאיר את עגלי ירבעם, נמצא דלא עשה בתכלית הטהרה, שוב נתבע על דמם אף שגוף הדבר היה מצוה והכרחי. [ובדבר שהוא טוב בעצם, אף שאינו בטהרת הלב גמורה הרי הדבר עצמו הוא טוב, אבל דינים ועונשים הוא רק מצד הכרח התיקון וצריך להיות בטהרת הלב, ואף שצריך לעשות, אך נתבע ע"י].

ולמדנו עוד מזה, דהיכא דהשגאה היא מצד מצוה בלבד, אף דהרגש השגאה הרי נמצא בו ובעצמותו, ומאילו יש לו הרגש הרצון דשגאה, אך כיון דהוא ע"פ דין התורה, אינו מזיק ואינו נוטע בו מדת השגאה והנקימה, וגם יועיל שלא יתרגל להיות נמשך אחרי הרצון ולעשות כפי רצונו אף באופן האסור, ולכן אין בזה מצוה של כפיית היצר, וזהו שכתבה התורה בעיר הנדחת (דברים י"ג, י"ח) "ונתן לך רחמים ורחמך", וכמו שהסבירו המפרשים, שלא תחשוב שתושרש אכזריות מפעולה כזו להרוג את כל יושבי העיר - ויש מ"ד הסובר דגם הנשים והטף - ולשרוף את כל שללה ותהא תל עולם, שע"ז הבטיחה התורה ונתן לך רחמים, דהתכלית והמכוון של פעולה זו הוא לרחמים, וכמש"כ הרמב"ם (ע"ז פ"ד הל' ט"ז) כל העושה דין בעיה"י וכו', ומביא עליהם ברכה ורחמים שנאמר ונתן לך רחמים. וזהו סגולה בקדושת התורה והמצוה, דכל שעושה ממש ע"פ התורה ובכוונה הראויה, אין במעשה זה כל הפסד, אף דהמעשה בעצמותו הרי הוא כאכזריות, פעולתו הוא כתכליתו וכמכוון שבו, לתועלת ולרחמים, אך אם מתערבת בו כוונה אחרת, אז נפסד הענין ונדון כפי הפעולה, היינו דהרושם שעושה בנפש הוא כגוף המעשה או ההרגש שבלבו, וכענין שונא לטעון וכ"ל. והנה בבן סורר ומורה, דנידון על שם סופו, הדין הוא דאם אכל בסעודת מצוה אינו נידון כבן סו"מ, אף שהוא עצמו אין לו שייכות כלל למצוה - כמבואר שם דאוכל בסעודת קידוש החדש והוא אוכל ושותה מה שגנב, מ"מ ע"י שאחרים עוסקים עכשיו במצוה, מועיל להגן עליו קצת שלא ישפיע עליו הרגלו כ"כ לרע בעתידותיו, וכש"כ כשהוא בעצמו עושה מצוה גדולה המחוייב בה כפריקה, וגם צעב"ח דאורייתא, אך מ"מ כיון שיש בה תערובת יצר, וזה גורם לחשרשה רעה במקצת, הרי המצוה לכוף היצר דוחה הכל.

והתוס' בב"מ שם (בד"ה לכוף) ובפסחים (ק"ג ב' ד"ה שראה) חקשו, למאי דאמרינן בפסחים דשונא דקרא איירי בראה בו דבר עבירה דמותר לשנאותו, אי"כ מאי לכוף את יצרו שייך, ותיצרו בב"מ דהברייתא לא קאי אשונא דקרא, ובפסחים תירצו, דכיון דהוא שונאו גם חבירו שונא אותו, דכמים פנים לפנים וגו', ובאין מתוך כך לידי שגאה גמורה, ושייך כפיית היצר עי"ש, חז"ן דאף דגם השגאה עצמה היא מצוה, ומה שנמשך מזה עוד שגאה, זהו מצד שגאת האחר אליו שהיא מכרחת שגאתו, מ"מ חשיב זה יצר וחייב לכוף אותו ודוחה צעב"ח, דהשגאה היא מצוה דוקא אם היא כולה מצד דין התורה, אבל כל שנתערב בה מצד מדות שלו, חשיב ענין של היצר ומצוה לכוף,

ומזה יש לדון לכל הענינים שיש בהם חובה לבריות, כגון לספר בגנות רשעי ישראל, או עניני עונשין, עד כמה צריך להזהר שלא יתערב בזה מצד כוחות הנפש להרע, ויעשה רק כפי המדה שהתורה מחייבת, ובפנימיות הלב יהא ההרגש רק מצד הדין, ואם לאו - הרי נתבע ע"י, ובדור המבול כתיב (בראשית ו', י"ג) "כי מלאה הארץ חמס" ואמרו חז"ל (ב"ר ל"א ד') שגם הנעשקים נתבעו על חמס, והיינו חמס דברים מהנעשקים כלפי העושקים, והיינו משום דנתבעו לא מצד הדין רק מצד המידות.

22. דף על הדף מסכת בבא מציעא דף לב עמוד ב

בגמ': אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא לטעון כי היכי דליכיף יצרי'. והקשו בתוס' דהרי בפסחים (ק"ג ע"ב) אוקים ברואה בחבירו דבר ערוה שמותר לשנאותו, וא"כ מה שייך בזה כי היכי דליכיף יצרי'. ובספר חסדי דוד על התוספתא תירץ דהכוונה היא להיפוך, שע"י שאותו אדם שאינו שומר תורה ומצוות יראה שאנחנו עוזבים את יהודי החרד לדבר ד' ומטפלין בבהמתו שלו, ע"ז "ליכיף יצרי" שלו, והוא יחזור בתשובה, בראותו שמקרבים אותו.

והוסיף על זה בס' ילקוט דברי אסף שבזה יל"פ קרא דכתיב (ישע"י נ"ז י"ט) "שלום שלום לרחוק ולקרוב", לרחוק והדר לקרוב, שאותם הרחוקים, אלו שנתרחקו מאבינו שבשמים, אותם צריכים להקדים ולקרוב אותם בתחילה, לפני הקרובים כבר.

והנה פלא. לא יכלו לתקן את אשר חסר להם בזמנו; אהבת האב ובנו היתה יותר עמוקה ודבוקה, מאהבת האם והבן. היא הניחה אותו קטן, ותמצאהו גדול, ויהי בעיניה כאלו הוא אחר, — עדיין היתה מתגעגעת אחר בנה הקטן שהניחה. אבל, הן זה רק דמיון; ואיה הוא שורש הדבר? הוא, אשר האב אימן וגידל את הילד תחתיה. זהו אשר חסר לה, ושב אל האב במקומה. האהבה הבאה מן הנתינה היא. עברה כולה אל האב.

ואמרו רבותינו ז"ל (בבא מציעא ל"ב ע"ב): «אוהב לפרוק ושונא לטעון מצות בשונא כדי לכוף את יצרו» — ואע"פ שבפריקה מונע גם צער בעלי חיים, שהוא מדאורייתא, מ"מ «כדי לכוף את יצרו עדיף». ויש ענין בוה גם כי בהטיבו לשונאו, גם הוא עצמו תסתלק השנאה מלבו ותכנס תחתיה אהבת הגותן אל המקבל ממנו. ומי שעיניו פקוחות יראה מעשים כאלה הרבה.

כללו של דבר, זה אשר יתן האדם לוולתו, לא יאבד ממנו, אלא זו היא התפשטות עצמותו, כי ירגיש אשר גם חלק לו בחיבורו זה אשר נתן לו. זו היא הדבקות שבין אדם לוולתו, אשר נקרא לה בשם «אהבה».

פרק ה' ואהבת לרעך כמוך

התבאר בפרק הקודם, כי לכל אדם יש ניצוץ כח הנתינה. וזה, כי לא ניתנה רשות לכה הנטילה לבטל גם את הניצוץ הזה; שאלמלא כן היה העולם חרב: לא היו נושאים נשים ולא היו מגדלים בנים. על כן גזר השם יתברך, כי ניצוץ זה לא יפרד מבני האדם לעולמים. אולם יען כי מעט מאד הוא ענין הנתינה אשר בהם, על כן יבחרו באשר ימצאו חן בעיניהם; להם יתנו ויטיבו, ואותם יאהבו, את אלה יחשבו כאלו שלהם המה: משפחתם, קרוביהם, רעיהם וחבריהם; אך את שאר בני האדם, לנכרים וזרים יחשבו; יתנהגו עמם במדת הנטילה, יתחרו בהם ויחטפו מהם ככל אשר יוכל.

אך יתבונן באדם, כי לא שר יתן, יאהב; וגם יהיה לו חלק בו, וידבק אליו, כאמור, ואז יבחין ויבין, כי זה אשר זר נחשב לו, הוא רק מאשר טרם נתן לו, ועוד לא הטיב עמו. אם יתחיל בא להטיב את כל אשר ימצא, כי אז ירגיש אשר כולם המה קרוביו, כולם אהוביו, כי ככולם יש לו חלק, ובכולם התפשטה עצמותו.

לאדם אשר יזכה להגיע אל המדרגה המעולה הזאת, מובנת היא כפשטה מצות התורה: «ואהבת לרעך כמוך» — «כמוך בלי שום הפרש... כמוך

ממש" (מסילת ישרים פ' י"א); כי בנפשך תמצא, אשר אתה והוא — אחד הנכם, ותרגיש הרגשה ברורה, כי הוא לך כמוך.

24. ביאור אגודות תז"ל

כדי לכוף את יצרו עדיף, כל שלימות האדם תלוי ועומד להגביר השכל על החומר שהיא אמרם פה לכוף את יצרו, וראה כמה גדול הלימוד הזה שעם ההנחה שצער בעלי חיים דאורייתא עם כל זה אמרו אפ"ה כדי לכוף את יצרו עדיף וכן אמר דוד "נטיתי לבי לעשות חוקיך לעולם עקב" השתדלתי תמיד להטות לב האדם רע ולכוף יצרי לעשות חוקיך בתכלית שאפשר לעולם עקב עד קצה האחרון.

(הבונה)

עוד בענין מצות כיבוד אב ואם

משה שווערד

1. ספר כתב סופר על ויקרא פרק יט פסוק ג

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו. נ"ל על פי מה שפרשתי [עיין פרשת ואתחנן ד"ה כבוד] הא דכתיב [דברים ה, טז] כבוד את אביך ואמך כאשר ציוך, כ' רש"י במרה, וצריך להבין מאי נפקותא היכן ציוה. וי"ל כי יש בן המכבד את אביו מפני שנהנה ממנו וכל מחסוריו עליו, וכשאינן צריך לטובתו או כשאינן נותן לו האב או אין יכול לתת לו כרצונו איננו מכבדו, ולא כן צוה ד' כבוד אב ואם, אלא הוקש כבודם לכבוד המקום לכבודם שלא על מנת לקבל פרס. והנה במדבר כשציוה ד' על מצות כבוד אב ואם לא היו סומכים על שלחן אבותם כי המן ירד מן השמים לכל נפש, ולא היו צריכים למלבושים כי שמלתך לא בלתה וכו', ולא היו מכבדים מפני שנהנו מהם אלא רק כמצווה עליהם לאהוב את אבותם. וז"ל כבוד אביך כאשר ציוך, כאותו זמן שציוך שלא היה לך תועלת מהם, כן ע"ד זה תכבדם תמיד.

2. מכתב מאליהו [ח"ה ע']

השוה כבודם לכבוד המקום

מטעמי מצוות כיבוד אב ואם — הכרת הטוב, כידוע. ועוד יש ענין בכיבוד אב ואם כמו שהיה נהוג אצל אומות העולם בעבר. והיינו שעייז יהיה סידור יפה בעולם, שהאבות יגדלו הבנים ויתקנו להם כל הנצרך לעתידם, והבנים יפרנסו לאבות לעת זקנתם. וגם כיבדו לזקנים, כי זהו כל העוה"ז של הזקן — הכבוד שיש לו מן העבר שלו. אבל בכיבוד אב ואם של התורה הקדושה יש עוד ענין נעלה מאד. הרי כיבוד אב ואם נכתב בלוח ראשון יחד עם המצוות של כבוד המקום. והענין הוא כי לא היה לנו שום מבוא להשיג טובות הבורא ית' עלינו לולא שהיינו רואים מקודם את חסדי ההורים לבניהם. בלי זה היה האדם מרגיש שהוא עצמו המקור לכל אשר יש לו. אבל בראותו אשר בא לעולם ע"י הוריו ובלתם לא היה נמצא כלל וכל שכן שלא היה מתגדל ומתחנך וכו' — בזה הרי לו ציור חי לחסדיו ית' שממציא אותו ונותן לו הכל, מקיימו מרגע לרגע, מפרנסו, מחכמו וכו' וכו'. וכיון שכן, האבות המה כמו ספר תורה חי אשר בו ילמד אדם את מעשי ה'. והיינו דאמר רב יוסף כששמע קול רגליה של אמו "איקום מקמי שכינה דאתיא" (קידושין לא:). וכן מצאנו בכמה מקומות שהשוו כבוד אב ואם לכבוד המקום (שם ל:). (ועי' לקמן "כיבוד אב ואם ואריכות ימים").

נאמר באנגליה שנת תשי"ז (א)

3. The Hirsch Sefer Shemos- 20:12

12 demands from us recognition of God and acknowledgment that He is our God. לא יהיה expresses the negative consequences of not rec-

ognizing and acknowledging God, לא חשא proclaims them as the basis of all human relationships. זכור obligates us to give expression to them through an act of homage, and such recognition and acknowledgment of God rests essentially on יציאת מצרים. This is stated at once, by the אשר אנכי הוצאתיך clause in the אנכי verse, and is stated again in *Devarim*, as we have just seen in the explanation of זכור.

God based Jewish beliefs and convictions, and our acknowledgment of Him as Master of our fate and Director of our actions, not on the results of our research into nature, but on the historical experiences of our people, by which God revealed Himself to us and revealed to us His Will. Heaven and earth had spoken in vain to mankind; what is worse, their pronouncements were twisted into polytheistic conceptions. Only the revelations of God in the history of the Jewish people restored to man's mind the monotheistic idea, enabling him to understand the workings of nature and history on a monotheistic basis.

מחן תורה and יציאת מצרים are the two basic facts in the history of the Jewish people that form the foundation of our allegiance to God as the Master of our fate and the Guide of our lives. These two facts are *historical truths. However, the sole guarantee of their authenticity is tradition, and tradition depends solely on its faithful transmission from parents to children, and on its willing acceptance by children from the hands of their parents.*

Thus, the survival of the great Divine institution that is Judaism rests entirely on the theoretical and practical obedience of children to parents. Accordingly, *כיבוד אב ואם is the basic condition for the eternity of the Jewish nation.*

Through the father and the mother, God gives the child more than just his physical existence. Parents are also the link that connects the child to the Jewish past and enables him or her to be a Jewish man or woman. From the parents the child receives the tradition of the Jewish mission, which is shaped by knowledge, a code of conduct, and upbringing. The parents transmit to the child Jewish history and Jewish Law, so that eventually he, in turn, will pass them on to his own children. Just as he looks up to his parents, so will his own children someday look up to him. Without this connection between parents and children, the chain of generations is broken, the hopes of the Jewish past are lost for the future, and the Jewish nation ceases to exist.

4. מהזור ספרד ליום הכפורים

ועל חטא שחטאנו לפניך בזלזול הורים ומורים:

5. צרור המור (מובא בילקוט מעם לועז שמות דף תכב)

מכאן מוכח שזה שהיו ידיו כבדים כאן, לא היה מחמת חולשה אלא מחמת עון הדור והיו עוד שתי סיבות: האחת: כי זכות אבות היו לשני הצדדים, כי עמלק היה מזרעו של עשו, שחלק כבוד גדול ליצחק אבינו וקיים את מצות כיבוד אב ואם בדקדוק גדול. יותר מכל בני האדם. כפי שכ' בפ' תולדות. ואילו יעקב ביטל מצוה זו כ"ב שנה שהי' בביתו של לבן, וכן ציער את אביו שהטעה אותו בזה שלבש את עורות גדיי העזים, כדי שיחשוב שהוא עשו. שהיה שיער. כפי שראינו באותה פרשה. ואם ישראל רצו לסמוך על זכות אבות. גם עמלק היה יכול לסמוך על אותה זכות, ויתכן יותר מישראל. ולכן היו לפעמים ידי משה כבדים ועי"כ היה גובר עמלק

6. ספר כאיל תערוג [עניני ברית וכו.] [ע' 93]

מפחד, עכ"פ למעשה זו אחת מהמצוות שאדם דש בעקביו. והשכר שיש על כיבוד אב ואם כתוב בהרבה מקומות בחז"ל באופן שאין לשער, אפילו על עשו הרשע כתוב (תנחומא קדושים טו) שקיים כ"כ כיבוד אב שעד היום מה שאנחנו סובלים מהאומות, חלק גדול זה בשכר שהוא כיבד את האבא, ולכן הוא זכה לדברים מה שמצד שני אנחנו סובלים מזה, עכ"פ רואים מזה עד כמה חשוב הענין של כיבוד אב.

7. ספר כאיל תערוג [עניני ברית וכו.] [ע' 96]

הזיקנה בדור האחרון

פעם אמר רבנו: מה שאנו רואים בדורות האחרונים שאנשים מאריכים ימים מאוד, ויש אנשים מבוגרים שעדיין מטפלים בהוריהם הישישים, יתכן שהסיבה לכך היא שבדור האחרון זה גמר המלחמה כנגד עשו, ועשו כחו בכיבוד אב ואם, ולכן ה' נותן אפשרות להרבות במצות כיבוד אב ואם, כדי לזכות לבטל את זכותו של עשו ולהגיע לזמן של ביאת גואל.

8. ספר מנהג ישראל תורה – יו"ד ס' רמ

(ב) כתב בס' רחמי האב (אות אס סק"ב, בהג"ה מהגה"ש בעל לחם שלמה אבד"ק שאמלויא), דעל כן מצות כיבוד אב ואם קשה וכבד לאדם לקיימה אף שהיא מצוה שכליית, יען שזה המצוה גורם נפילת עשו והגאולה שלימה, כי עשו קיים כיבוד אב ואם במסנ"פ כמצוה צמדרשים בכמה מקומות ובס' חסידים סימן שמ"א, וע"י קיום מצוה הלז מקרבין את הגאולה, על כן הצעל דבר מתאמן להכשיל את ישראל ולהכביד עליהם שלא יקיימו מצוה זו, ואף שאנו רואין שיש קלי דעת בישראל שמקיימין כיבוד אב ואם בכל מיני כבוד עד להפליא, היינו טעמא שהצעל דבר מניח אותם ואינו מתאמן להכביד עליהם המצוה, כי מצוה שלהם אין להם חשיבות שאינם מטוהרים ונפלין ציד הסטרא אחרא כידוע מספרים הקדושים, אבל הצעל דבר מתגבר רק בתלמידי חכמים ויראה השם לאשר מצוהיהם חשיבות ויקרות ע"כ, ועיין